

Universiteit
Leiden
The Netherlands

1456. Het negende kapittel [van de ridders van de Orde van het Gulden Vlies]

Anrooij, W. van; Haak, M.; Holthuis, D.

Citation

Anrooij, W. van. (2021). 1456. Het negende kapittel [van de ridders van de Orde van het Gulden Vlies]. In M. Haak & D. Holthuis (Eds.), *Hofboek. Verleden van het Binnenhof* (pp. 56-63). Stichting Document voor een Monument. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3249303>

Version: Accepted Manuscript

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3249303>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

1456. Het negende kapittel

[van de ridders van de Orde van het Gulden Vlies]

Wim van Anrooij

In de Grote Kerk in Den Haag hangt een bijzondere reeks van 34 Gulden-Vliesborden. In het recente verleden (2009-2013) zijn ze onderzocht, gerestaureerd en geconserveerd, en bij die gelegenheid zoveel mogelijk in hun oorspronkelijke staat teruggebracht. Het betreft een serie houten borden waarop de wapens zijn afgebeeld van edellieden die deel uitmaakten van de Bourgondische ridderorde van het Gulden Vlies, en wel op het moment dat op 2 mei 1456 in het dorp Die Haghe een zogenoemd ‘kapittel’ (vergadering) plaatsvond.

In navolging van diverse andere Europese vorsten was de Bourgondische hertog Filips de Goede (1496-1567) in 1430 overgegaan tot de stichting van deze ridderorde – compleet met statuten, een ordeketen en een historische mythologie – waarmee hij meer politieke invloed hoopte te verwerven en zijn reputatie probeerde te vergroten. Het betrof een meesterzet. Omgekeerd was het voor de leden een bijzondere eer om er deel van uit te mogen maken, want de Bourgondische hertogen behoorden in de vijftiende eeuw zonder twijfel tot de aanzienlijkste en machtigste vorsten van Europa. Jean le Fèvre, heer van Saint-Rémy (ca. 1394-1468), werd in 1431 tijdens het eerste kapittel te Lille aangesteld als wapenkoning van de Orde, met *Toison d’Or* als ambtsnaam. Hij zou zich in opeenvolgende decennia ontwikkelen tot een invloedrijk chroniqueur van de Bourgondische ridderlijke hofcultuur.

In de periode 1431-1559 zouden er in totaal 23 kapittels worden gehouden van de Orde van het Gulden Vlies. Slechts van zeven van deze bijeenkomsten bleven de Gulden-Vliesborden bewaard, waaronder dus die in Den Haag. Daarbij moet wel worden aangetekend dat het bij de reeks in de Grote Kerk om een zestiende-eeuwse vervanging gaat van de originele wapenborden

– de Nijmeegse kunsthistorica Marjolein Kruip spreekt van ‘remakes’ – die bij een grote brand in 1539 verloren gingen, waarbij interieur en inboedel van de kerk in vlammen waren opgegaan. Maker van de vervangende wapenborden was Jan van Battel de Jongere (1477-1557), die actief was als hofschilder van keizer Karel V (1500-1558), en die in 1545 naar Den Haag trok om er de nieuwe borden op te hangen.

Het Binnenhof was niet een van de centrale of meestbezochte residenties van Filips de Goede, die sinds 1433 ook graaf van Holland was. De Bourgondische hertogen hielden zich bij voorkeur op in de Zuidelijke Nederlanden, waar ze hun machtbasis hadden. Filips nodigde de orderidders in 1456 desondanks uit voor een kapittel in Die Haghe. Er zou worden vergaderd in de zalen van het Binnenhof, het diner was voorzien in de Ridderzaal. Voordat het zover was moest het Binnenhof vanzelfsprekend in gereedheid worden gebracht en her en der worden opgeknapt, wat onder meer tot een aantal restauratiewerkzaamheden leidde. Zo werd de hofkapel onder handen genomen, waar sinds 1373 een reeks houten beelden van de graven van Holland stond opgesteld. Het idee bij die reeks was om telkens een sculptuur bij te plaatsen als een graaf of gravin overleed.

De houten beelden zijn inmiddels verdwenen, maar de Bourgondische heraut Hendrik van Heessel heeft er rond 28 juli 1456 een reeks bladgrote tekeningen van gemaakt. Die zijn bewaard gebleven in een handschrift dat hij vanaf de vroege jaren dertig aanlegde voor eigen gebruik (Antwerpen, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, B 89.420, de tekeningen van de Hollandse graven op fol. 151r-162v). De reeks opent met graaf Dirk I en eindigt met Jacoba van Beieren (†1436). Hendrik van Heessel wist ter plaatse bovendien de hand te leggen op een Hollandse prozakroniek – lopend tot 1405 – die hij naar eigen zeggen op 28 juli 1456 overschreef, voor eigen gebruik (fol. 164v-185v). Hij nummerde de opeenvolgende tekeningen van de Hollandse graven en liet het corresponderende nummer terugkeren in de kantlijn van de kroniek, zodat het verband tusse beide duidelijk was.

Hendrik van Heessel werkte dus aan zijn handschrift enkele maanden na het kapittel van de ridders van de Orde het Gulden Vlies in Die Haghe. Van die vergadering toonde hij zich zeer bewust: hij documenteerde de bijeenkomst door 28 bladgrote, ingekleurde pentekeningen te maken van de Gulden-Vliesborden die ter identificatie boven de stoelen hingen waarop de leden van de Bourgondische ridderorde op 2 mei 1456 in de Grote Kerk hadden gezeten (fol. 115v-145r).

Hendrik van Heessel was afkomstig uit de Nederbetuwe en had zich vanaf de vroege jaren dertig opgewerkt tot wapenkoning in dienst van opeenvolgende Duitse keizers. Zijn werkhandschrift bevat teksten in Latijn, Duits en Middelnederlands, alsook heraldisch materiaal, en getuigt daarmee van deze internationale carrière. Heessel speelde rond 1447 onder meer een rol bij de poging van Filips de Stoute om zich door de keizer van het Duitse Rijk tot koning te laten kronen, een poging die overigens faliekant mislukte. Mogelijk trok hij door zijn inzet en betrokkenheid de aandacht van de Bourgondische hertog, die hem in de jaren vijftig vervolgens als wapenkoning in dienst nam.

De aanwezigheid van wapenkoning Hendrik van Heessel in Die Haghe liet in zijn werkhandschrift dus duidelijke sporen na van het kapittel van de Orde van het Gulden Vlies in 1456. De oorspronkelijke Gulden-Vliesborden mogen dan in 1539 op onfortuinlijke wijze verloren zijn gegaan: door Heessels interesse voor deze heraldische prachtstukken in de Grote Kerk in Die Haghe kunnen we ons nu toch nog een indruk vormen van de heraldische informatie op de oorspronkelijke wapenborden. Ze illustreren de Bourgondische pracht en praal die in 1456 voor enige tijd Die Haghe aanded.

Bibliografie

- Anrooij, Wim van, 'Hendrik Van Heessel, héraut à la cour impériale et à la cour de Bourgogne',
in: Bertrand Schnerb (red.), *Le héraut, figure européenne (XIVe-XVIe siècle)*,
themanummer van *Revue du Nord* 88 (2006), nr. 366-367, p. 709-727.
- , 'King of Arms of the Ruwieren: A Special Function in the German Empire', in: Katie
Stevenson (red.), *The Herald in Late Medieval Europe*. Woodbridge: The Boydell Press,
2009, p. 111-132.
- Bergen-Pantens, Christianne Van den (red.), *L'ordre de la Toison d'or, de Philippe le Bon à
Philippe le Beau (1430-1505): idéal ou reflet d'une société?* Bruxelles: Bibliothèque
royale de Belgique / Turnhout: Brepols, 1996.
- Kruip, Marjolijn, 'Gulden-Vliesborden in Den Haag: restauratie en interpretatie', in:
Heraldisch Tijdschrift 21 (2015), nr. 2, p. 40-45.